

УДК 821.161.2.09-6(092):656.8(477.83)

Володимир ГАЛИК,

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, докторант Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) galykvol@ukr.net

ЛИСТИ ДО ІВАНА ФРАНКА ІЗ ПОШТОВИХ СКРИНЬОК ДРОГОБИЧА, ТРУСКАВЦЯ І БОРИСЛАВА ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ ТА БАГАТОГРАННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧЕНОГО

У запропонованій статті пропонується системний аналіз листів до Івана Франка, які відправлялися йому із поштових скриньок Дрогобича, Трускавця та Борислава. Встановлено, що з Дрогобича І. Франко отримав 66 листів; із Трускавця – 8; із Борислава – 18. Всю кореспонденцію до Івана Франка із вище окреслених міст погруповано на основі соціальної приналежності авторів та зроблено узагальнення їх змістовного наповнення. В результаті змістовного аналізу збереженої Франкової епістолярної спадщини із Дрогобича, Трускавця та Борислава визначено, що ці унікальні періоджерела, у повній мірі дають змогу реконструювати та глибше дослідити малознані факти не лише з життя та історико-краєзнавчої, етнографічно-фольклорної і дослідницької діяльності Івана Франка, а також докладніше ознайомитися з багатоманітним соціальним місцевим складом міст та їх гостей, видами діяльності дописувачів, малознаними біографічними фактами Франкового життя та його адресантів, які в свій час спілкувалися з вченим та внесли певний штрих в формування його поглядів, переконань тощо.

Ключові слова: Іван Франко, Дрогобич, Трускавець, Борислав, поштова скринька, листи, листування, кореспонденти, епістолярні джерела.

Лім. 39.

Volodymyr HALYK,

PhD (History), Assistant Professor of World History,
Doctoral Department of Drohobych Ivan Franko State
Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) galykvol@ukr.net

LETTERS TO IVAN FRANKO FROM POSTBOXES OF DROHOBYCH, TRUSKAVETS AND BORYSLAV AS A SOURCE OF RESEARCH OF THE LIFE AND MULTIFACETED ACTIVITIES OF THE SCIENTIST

The suggested article offers a systematic analysis of letters to Ivan Franko which were sent to him from the postboxes of Drohobych, Truskavets and Boryslav. It is established that Franko received 66 letters from Drohobych, 8 – from Truskavets and 18 letters from Boryslav. All the correspondence to Ivan Franko from the above-mentioned towns is classified on the basis of social belonging of the authors and generalization of their contents is made.

Concerning the letters from Drohobych we single out five groups: the first group consists of the letters that Ivan Franko received from relatives; the second group consists of the letters from Drohobych lawyers; the third group includes the letters written by educators, public and cultural figures; the letters from the next group are from teachers and students of Drohobych grammar school; the fifth group includes the letters from literary critics, journalists and priests. The letters from Truskavets are grouped into one unit as only representatives of cultural, educational and public intelligentsia which was not local belonged to correspondents. Similar is the situation with the letters that Franko received from Boryslav – all senders were from cultural, educational and technical circle of contemporary intelligentsia.

As a result of the detailed analysis of Ivan Franko's epistolary heritage from Drohobych, Truskavets and Boryslav we determine that these unique sources enable us to reconstruct and research the little known facts not only from the life and local historic, ethnographic, folklore and research activity of Ivan Franko but also to find out more about diverse social local composition of towns and their visitors, senders' occupation and unknown biographical facts of Ivan Franko's life and his addressees who used to communicate with the scientist and made a contribution into the formation of his opinions, beliefs etc

Key words: Ivan Franko, Drohobych, Truskavets, Boryslav, postbox, letters, correspondence, correspondents, epistolary sources.

Ref. 39.

Владимир ГАЛЫК,

кандидат исторических наук, доцент кафедры всемирной истории, докторант
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) galykvol@ukr.net

ПИСЬМА К ИВАНУ ФРАНКО С ПОЧТОВЫХ ЯЩИКОВ ДРОГОБИЧА, ТРУСКАВЦА И БОРЫСЛАВА КАК ИСТОЧНИК К ИЗУЧЕНИЮ ЖИЗНИ И МНОГОГРАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧЕНОГО

В предлагаемой статье подается системный анализ писем Ивана Франко, которые отправлялись ему из почтовых ящиков Дрогобича, Трускавца и Борислава. Установлено, что из Дрогобича И. Франко получил 66 писем; из Трускавца – 8; из Борислава – 18. Вся корреспонденция к Ивану Франко с выше обозначенных городов сгруппировано на основе социальной принадлежности авторов и сделано обобщение их содержательного наполнения. В результате содержательного анализа эпистолярного наследия из Дрогобича, Трускавца и Борислава до И. Франко определено, что эти уникальные первоисточники, в полной мере позволяют реконструировать и глубже исследовать малоизвестные факты не только из жизни и историко-краеведческой, этнографическо-фольклорной и исследовательской деятельности Ивана Франко, а также подробнее ознакомиться с многообразным социальным местным составом городов и их гостей, видами деятельности корреспондентов, малоизвестными биографическими фактами из жизни И. Франко и его адресантов, которые в свое время общались с ученым и внесли определенный штрих в формирование его взглядов, убеждений и тому подобное.

Ключевые слова: Иван Франко, Дрогобыч, Трускавец, Борислав, почтовый ящик, письма, переписка, корреспонденты, эпистолярные источники.

Лит. 39.

Постановка проблеми. Нині помітним є неабиякий інтерес до вивчення такого комплексу джерел як приватне листування. І це не дивно, адже документи такого роду наповнені інформацією про окремі факти із життя і діяльності того чи іншого адресанта чи адресата, котра подається не у сухому вигляді, а через неповторне особистісне сприйняття дописувача чи відписувача. Саме через призму свого особистісного бачення, через аналітичну чи емоційну оцінку, будь-який автор листа стисло або широко описує ту чи іншу подію, виокремлює окремі штрихи свого життя і діяльності, подає аналіз побаченого, почутого тощо.

В цьому плані актуальним на наш погляд вбачається прискіпливе вивчення епістолярної спадщини саме Івана Франка, а особливо листів до нього від широкого кола дописувачів. З огляду на це, нашу увагу привертають кореспонденції, які І. Франко отримав із поштових скриньок Дрогобича, Трускавця та Борислава. Ці унікальні епістолярні джерела передусім дають нам змогу реконструювати та дослідити малознані факти не лише з життя та історико-краєзнавчої, етнографічно-фольклорної і дослідницької діяльності Івана Франка, а також докладніше ознайомитися з багатоманітним соціальним складом міст Дрогобича, Трускавця, Борислава Франкового часу, видами діяльності дописувачів, малознаними біографічними фактами особистого життя тих чи інших кореспондентів, які в свій час спілкувалися з вченим та внесли певний штрих в формування його поглядів, переконань тощо.

Побіжно зазначимо, що оригінали всіх листів, які Франкові відправлялися із поштових скриньок Дрогобича, Трускавця та Борислава перебувають на збереженні у відділі рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (далі – І. Л.) в фонді 3 «Іван Франко», який є одним із найбільших за кількістю архівних матеріалів (понад 5 тисяч справ). Зазначимо, що фонд І. Франка складають не тільки епістолярні джерела, а й автографи його художніх творів, статей і наукових розвідок; тут міститься велика колекція давніх рукописів, історичних та етнографічних документів, фольклорних записів, а також рукописи багатьох інших письменників і діячів культури, над якими працював І. Франко як редактор [36, 15].

Аналіз досліджень. Чи не перші кроки у напрямку введення листів до Івана Франка у широке коло франкознавчої науки, які відправлялися йому із Дрогобича, Трускавця й Борислава, у Незалежній Україні, почали робитися ще з 1996 р. Саме у цьому році побачило світ видання віршів у прозі, статей, спогадів та листів Уляни Кравченко під назвою «*Пам'яті друга*», де було розміщено першодрук її листів до Івана Франка із Трускавця, один із яких був опублікований дещо раніше [26].

У 1998 р. Р. Горак опублікував окремі листи С. Коваліва до Івана Франка, які той надсилав йому із поштової скриньки Борислава [21]. Згодом, у 2003 р. було вперше надруковано ще один лист С. Коваліва до І. Франка, який був відправлений йому також із Борислава 8 вересня 1903 р. [24]. Фактично, починаючи уже із перших років ХХІ ст. дослідники-франкознавці стали активно «атакувати» маловивчену епістолярну спадщину Івана Франка.

Так, львівські дослідники – здебільшого співробітники Музею Івана Франка у Львові, – такі як Р. Горак, Л. Чернишенко, І. Горак, О. Звір, С. Вівчар та інші опублікували та прокоментували вибрані кореспонденції з Дрогобича до Івана Франка на сторінках «*Наукового вісника Музею Івана Франка у Львові*» [2; 19; 20; 37]. Побіжно зазначимо, що прямо чи опосередковано, низка дослідників-франкознавців зверталися до вище окресленої епістолярної спадщини Івана Франка, матеріали якої використовувалися у їх франкознавчих дослідженнях (з-поміж таких хочемо виокремити Я. Грицака [22], Б. Якимовича [38; 39], М. Шалату [23]).

Невдовзі, саме завдяки проекту знаного історика Я. Грицака та результату праці багатьох колег-однодумців було зроблено цифрову фотокопію всіх листів до Івана Франка, які оприлюднено в мережі «*Internet*» [27]. Це в свою чергу дає можливість багатьом франкознавцям вельми спрощено користуватися даними епістолярними матеріалами й відповідно займатися їх вивченням. Саме це й спонукало автора статті ще у 2011 р. відібрати, вивчити, опублікувати та прокоментувати всі листи до Івана Франка, які були відправлені йому з Дрогобича [1]. Паралельно, за певний період часу, було опубліковано низку франкознавчих досліджень, у яких більш ширше, проаналізовано змістовну канву листів до Івана Франка, надісланих йому із Дрогобича [4–7; 9; 12–17;]. Поряд було введено до наукового обігу і матеріали листів, які відправлялися Івану Франку із поштової скриньки Трускавця [8; 10–11; 18]. Окремим аспектом попали у сферу наукових зацікавлень Франкові листи з Борислава [3]. Загалом, при їх подальшому прискіпливому вивченні із нарізкою контекстів було простежено та доповнено, а подекуди й вперше, – заповнено існуючі біографічні прогалини, визначено малознані аспекти із діяльності Івана Франка та його дописувачів, простежено і подано аналіз їх дво- та багатосторонніх зв'язків, виокремлено й представлено особливості Франкових відносин та співробітництва з окремими кореспондентами.

Метою запропонованої статті є системний аналіз Франкових кореспонденцій, які відправлялися йому із місцевих пошт Дрогобича, Трускавця та Борислава. Відповідно до мети, формулюємо наступне завдання: згрупувати всю збережену кореспонденцію до Івана Франка із вище окреслених міст через призму соціальної приналежності авторів і на основі цього зробити узагальнення їх змістовного наповнення.

Виклад основного матеріалу. Листи із Дрогобича. Сьогодні є відомими шістьдесят шість листів, які адресовані Івану Франку з поштової скриньки Дрогобича. Усі виокремлені нами листи є тематично близькими, проте за соціальним статусом авторів їх можна умовно розділити на кілька груп.

Перша група – це листи, які отримував Іван Франко від родичів (вітчима Григорія Гаврилика (3 листи), дружини Ольги Франко (1 лист), брата Онуфрія Франка (2 листи) та племінників Григорія (2 листи) та Івана Франків (4 листи) – синів Захара Франка). За змістом вони є співзвучними, тобто всі адресати зверталися до вченого за порадами та допомогою. На жаль, не збереглося листів-відповідей від Івана Франка, але ми можемо з упевненістю стверджувати, що Іван Франко не був байдужим до родинних проблем і часто допомагав своїй родині (і не лише родині), як був у змозі [Див. докладніше про це у: 1, 64–80; 17; 20; 37].

Другу групу складають листи від дрогобицьких юристів (адвокатів Саля Гайнсберга (1 лист), Ісаака Тігермана (2 листи), Ізидора Ляутербаха (6 листів), суддів Володимира Йойка

(1 лист), Івана Тимочка (2 листи), адвоката та перекладача Володимира Кобрини (7 листів). Із змісту цього блоку листів видно, що дрогобицькі юристи допомагали розв'язувати конфліктні проблеми родини Івана Франка. Як бачимо, окрім фахової діяльності, адвокати та судді проводили культурно-просвітницьку роботу. Зокрема із листа судді І. Тимочка дізнаємося, що він займався постановкою вистави Франкового твору «Сон Князя Святослава» в Дрогобичі, а з листів В. Кобрини – про його переклад Франкових «Мойсея», «Каменярів», «Лиса Микити» на польською мовою та, зокрема, про видання польською мовою «Мойсея» [Див. докладніше про це у: 1, 82–113; 7; 15; 16; 19].

У третю групу, входять листи, авторами яких є освітяни та громадсько-культурні діячі (освітянин Жегота Дашко (Ігнацій Дашинський) (2 листи), громадсько-політичний діяч Атанас Мельник (3 листи), власник книгарні Ф. Щепанський (2 листи), книгар Віктор Унгар (1 лист), громадсько-політичний діяч Ксенофонт Охримович (1 лист), суспільно-політичний діяч Антін Березінський (1 лист), польський драматичний актор Адольф Валек-Валевський (1 лист), філософ Володимир Левинський (1 лист), просвітяни з Ясениці Сільної Яків Олексюк, Василь Стронський, Іван Яцулак (1 лист), радикал Жигмонт Бичинський (2 листи), громадський діяч Михайло Губчак (1 лист), освітянин, приятель Івана Франка зі студентських років Іван Кобилицький (2 листи).

Цей блок листів до вченого характеризується різною тематикою. Ключовою була тема купівлі житла Іваном Франком в Дрогобичі або на його околицях. На менш важливими виступали проблеми культурно-просвітницького та політичного життя в Дрогобичі. У цьому контексті особливо заслуговує на увагу лист В. Левинського до Івана Франка, у якому розповідається про діяльність студентського товариства в стінах Дрогобицької гімназії, яке активізувало радикальний рух. Важливе місце посідають листи, які окреслюють співпрацю І. Франка з редакцією «*Kurjer Drohobzcki*»/«*Nowy Kurjer Drohobzcki*», «*Проствітою*» та відображають ряд аспектів його редакторської роботи [Див. докладніше про це у: 1, 116–152; 2; 9; 12; 16].

Наступну групу формують листи вчителів та учнів Дрогобицької гімназії (учня гімназії Миколи Батюка (1 лист), вчителя гімназії Григорія Величка (1 лист), вчителя Василя Ратальського (3 листи), завідувача відділу «*Кружка імені Івана Франка*» Терницького (1 лист). Ця група листів, на відміну від попередніх, є невеликою. Проте досить цінну інформацію подають нам листи В. Ратальського, зокрема в одному із листів вказується про приїзд Івана Франка у Дрогобич для читання своєї поеми «*Мойсей*». Також у листі від О. Думіна за підписом Терницького дізнаємося, що у свій час Іван Франко заснував у Дрогобицькій гімназії «*Кружок імені Івана Франка*» [Див. докладніше про це у: 1, 154–163; 4; 23].

Остання, п'ята група, включає листи від літературознавців, журналістів та священників (греко-католицького священника Івана Чапельського (1 лист), поетеси Олени Грицай (1 лист), журналіста «*Gazety Naddniestrzańskiej*» Адольфа Інлендера (1 лист), редактора «*Gazety Naddniestrzańskiej*» Едмунта Солецького (2 листи), літературознавця Юліана Яворського (4 листи), священника Кміта Полієвкта (1 лист) та невідомого автора (1 лист). Зміст листів цього блоку не менш цікавий від попередніх. Цікавими є кореспонденції некорінного дрогобичанина Едмунда Леона Остої Солецького. З його іменем пов'язана історія найдавніших архітектурних пам'яток міста (керував реставраційними роботами у церкві Святого Юра та парафіяльному костелі). Е. Л. Солецьким започатковано та очолено редакцію політично-економічного й демократичного місцевого часопису «*Gazeta Naddniestrzańska*», який виступав голосом соціал-національної опозиції і обстоював освітньо-культурні права насамперед українців й поляків тощо. Привертають увагу й листи Ю. Яворського, який намагався через свою діяльність згуртувати представників різних політичних течій [Див. докладніше про це у: 1, 166–190; 5; 6; 13].

Отже, відправлені І. Франкові листи із Дрогобича, дають змогу реконструювати та більш глибоко вивчити малознані факти із життя, історико-краєзнавчої, етнографічно-фольклорної та дослідницької діяльності Івана Франка. Одночасно, їх змістовна наповненість прислужується для ознайомлення із соціальним місцевим складом. Збережені Франкові листи із поштової скриньки Дрогобича, ознайомлюють нас із видами діяльності дописувачів, малознаними

біографічними фактами І. Франка та його кореспондентів, котрі вели з ним переписку, а також прямо чи опосередковано долучилися до формування Франкових поглядів, переконань і т. д.

Листи із Трускавця. Із поштової скриньки Трускавця Іван Франко отримав не багато – 8 кореспонденцій. Першою Франковою кореспонденткою була учителькою за фахом – поетесою за покликанням, творчість якої розвивалася під впливом Івана Франка – Юлія Шнайдер, яка більш відома як Уляна Кравченко (*3 листи*).

Хронологічно, згадане листування охоплює період літа 1894 р. Перший лист від У. Кравченко з Трускавця Іван Франко отримав від 28 липня 1894 р., коли вона саме працювала у Сілецькій школі. Разом з листом вчений отримує статтю її чоловіка, яку він має помістити на шпальтах польськомовної газети «*Kurjer Lwowski*» та кілька її віршів, які мають увійти до часопису «*Зоря*» [10, 29–30; 11, 533; 35, 371].

Через три дні – 7 серпня 1894 р. – Іван Франко знову отримує лист від У. Кравченко з Трускавця, у якому авторка дякує за швидку відповідь та насилає вченому додаток до попередньої кореспонденції. Далі мова йде про роботу над якою працює поетеса. В кінці листа У. Кравченко пише, що надсилає І. Франку вірші для публікації у журналі «Житє і Слово» [10, 30; 11, 533; 26, 196–197; 35, 389–392].

Останній лист від У. Кравченко, який адресувався І. Франку з Трускавця, він отримав 9 серпня 1894 р. У ньому авторка надає вченому перелік поезій, які вона для нього залишала та просить у вченого вибачення за те що докучає йому із своїми листами [10, 30; 11, 533–534; 26, 197–198; 35, 397–398]. Наступні листи до І. Франка від У. Кравченко надходили із поштової скриньки Сільця, Бібрки та інших місцевостей Львівщини [10; 11, 533–534; 26].

Цього ж, 1894 р., І. Франко отримує лист від Станіслава Рамулта, який датований 8 серпням і відправлений з поштової скриньки Трускавця. Нажаль, про діяльність автора не маємо інформації, проте із листа видно, що він, очевидно, відпочивав у Трускавці в «*купельовому*» закладі на вілі Ковалівка. Автор пише, що зазнав критики на свою діяльність з боку Н. Рафамса у збірнику статей під назвою «*На захист правди*». Знаючи тільки кінцеві публікації, автор листа просить вченого надіслати йому наступне: «*...потребую конче два чисті зошити, про висилання яких мені Вас прошу. Потрібні мені: 1) останній, тобто найсвіжіший і 2) третій або четвертий в якому знаходиться моя відповідь на рецензію Каровіча*» [11, 534; 32].

Ще один лист із Трускавця І. Франко отримав від 17 червня 1901 р. від Андрія Качали. Знаємо, що Андрій Теодорович Качала народився 28 серпня 1830 р. у м. Філеїв (тепер с. Липівка Рогатинського р-ну Івано-Франківської області). За фахом – священник, проте активно займався громадсько-освітньою діяльністю та меценатством. У своєму листі до І. Франка автор пише, що читаючи газету «*Діло*» у Трускавці ознайомився з уміщеною в ній відозвою про видання творів Ю. Федьковича. Далі А. Качала повідомляє: «*знайдеся либонь у мене «Новобраньчик» але не автограф а копія писана рукою [тобто] Євгенія Телиховського. Єст у мене також перевід слези Олекси Заклинського по смерти жени тогож на німецькій язык з рук о[тця] Івана Ливицького, пароха в Добромірці, коло Збаражи*» [11, 534–535; 28]. Після повернення з Трускавця, автор обіцяє переслати І. Франку вище згадані праці, а також радить, щоб вчений звернувся до Івана Левицького, оскільки він був у близьких відносинах із Ю. Федьковичем коли священникував в Довгополі на Буковині і може мати більше відомостей про нього та можливо навіть і літературні листи [11, 534–535].

Варта також уваги і листівка-привітання з Трускавця, яку І. Франко отримав за підписом Северина Борачка (поряд із автографом С. Борачка розміщені підписи ще трьох осіб, імена яких не вдалося відчитати) від 12 вересня 1905. р. [Див.: 30]. Окрім листа з Трускавця, знаємо ще про існування трьох ранішніх листів від Северина Борачка до І. Франка [Див. про це у: 11, 535–536].

Ціковою постаттю є останній адресат до Івана Франка із Трускавця – Онуфрій Пашук, відомий як перекладач, видавець та культурно-освітній діяч. Окрім листів з Трускавця (чотири листи), [Див.: 29], О. Пашук відправляв їх і з інших місцевостей – по одному з Корчівка і Буркута (Жаб'є), два з Ясенова Горішнього, сім із Львова та п'ять із Скориків. Таким чином епістолярна спадщина О. Пашука до Івана Франка налічує двадцять одиниць кореспонденції [Див.: 11, 536–539; 18]. Із листів до І. Франка, які О. Пашук надсилав з Трускавця, дізнаємося, що

протягом 1905 р. О. Пашук проходив лікування у цьому місті і потребував на це певних коштів. Оскільки, обсяг зобов'язань, які він взяв на себе щодо перекладів для видань Українсько-руської Видавничої Спілки, був таким значним, що перекладач просив І. Франка, як одного з керівників цього видавництва, владнати його фінансові справи, надіславши йому у Трускавець задатком за роботу 50 золотих ринських [Див.: 29, Арк. 285]. Про це мова йде також і в поштової листівці від 12 вересня 1905 р., яку автор теж відправив з поштової скриньки Трускавця [Див.: 29, Арк. 287]. Як видно з наступного листа, який І. Франко отримав від О. Пашука від 17 вересня 1905 р., вчений виконав прохання автора схвально, владнавши фінансові справи з одним із директорів Українсько-руської Видавничої Спілки Денисом Лукіяновичем [Див.: 29, 289–291]. Це в свою чергу дало можливість молодому перекладачеві поправити здоров'я та продовжувати дальшу працю.

Останній лист з Трускавця О. Пашука до І. Франка був відправлений 30 травня 1906 р. У ньому автор повідомляє вченого, що «...лист сей пишу до Вас з Трускавця. Я приїхав тут недавно з Відня, де по місяці назад вертаю» [Див.: 29, 4–5] Разом із листом О. Пашук надсилає до «Літературно-наукового вістника», редактором якого був І. Франко «одноактову комедію одного з навизнатніших сучасних англійських драматургів Б. Ш. «*O man of destiny*». Се річ справді незвичайно гарно і тому надію ся, що приймете її до Вашого журналу» [Див.: 29, 2–3].

Отже, проблематика листів О. Пашука до І. Франка із Трускавця та інших місцевостей, в цілому однотипна і розкриває особливості перекладацької та видавничої діяльності як І. Франка, так і самого кореспондента. На жаль залишаються невідомими листи І. Франка до О. Пашука, які б в свою чергу дали можливість більш детально заповнити прогалини у взаємодносинах між ними.

У підсумку до вищесказаного, акцентуємо, що зміст листів, які адресувалися І. Франку з поштової скриньки Трускавця, дають змогу більш детально висвітлити деякі біографічні відомості з життя та громадсько-політичної й наукової діяльності вченого. Зокрема, вибірково вдається простежити відносини вченого з поетесою Юлією Шнайдер (Уляною Кравченко), Станіславом Рамултом, вид діяльності якого залишається загадкою, священниками Андрієм Качалою та Северином Борачком а також із знаним перекладачем Онуфрієм Пашуком.

Листи із Борислава. Щодо Борислава, то сюжети Франкових зв'язків із містом та його інтелігенцією представлені у його листуванні з: Іваном Калиновичем (видатний український бібліограф, книгознавець, поштовий урядовець в Бориславі з 1907 – 1916 чи 1917 рр., організатор видавництва «*Всесвітня бібліотека*») – (15 листів; Стефаном Ковалівим (письменник, педагог, освітянський діяч, автор шкільних підручників, публіцист, з 1879 до 1920 р. – вчителював у місті Бориславі) – 2 листи; Станіславом Кубиком (гірничий технолог у Бориславі) – 1 лист.

Бачимо, що найбільше листів із Борислава надійшло саме від І. Калиновича. Хронологічно, це листування охоплює період від грудня 1913 р. до серпня 1915 р. Верхня межа листування пов'язана саме із початком організації у 1913 р. І. Калиновичем видавництва «*Всесвітня бібліотека*», яка стала фактично останньою книжковою серією у якій взяв участь Іван Франко [Див.: 38, 492–507]. Саме зміст збереженого листування від І. Калиновича до І. Франка проливає світло щодо Франкової участі у видавничих проектах «*Всесвітньої бібліотеки*», його порад стосовно програми видавництва та перекладацької роботи у ньому [Див.: 33].

Від С. Коваліва до І. Франка з Борислава відправлено лише два листи, які датуються 28 січня та 8 вересня 1903 р. [Див.: 34] Зміст цих листів свідчить про теплі відносини між І. Франком та С. Ковалівим, і це не дивно, адже за життя Іван Франко чимало навчив товариша, допомагав видавати його твори частонавідувався до нього погостювати до Борислава. Більш детальні спогади про взаємини Івана Франка із Стефаном Ковалівим полишив його син Юліан [Див.: 25]. Розповідав С. Ковалів у своїх листах до Франка і про своє прикре становище, важкі умови тернистої праці учителя. З цього приводу він пише І. Франкові: «*Хочу Вам пригадати ся, що ще дихаю. Тяжко стогну, щораз тяжче і гну ся під тягаром тих солодоців, дишу поволі, мов та онучарова шапище, що ею обсіли черви і цілу живцем лоточать. Та вони, ті галапасники, і до мене з всіх сторін лізуть, а я як можу не даю ся, замітаю на гній мітлою не розфиркую ні*

сохрани господи і кричу: «А куш! Я не злодій...» та що з того? <...> Впрочім дали Тобі жиуди перед перед 26 літами шіст соток за чотири кляси, можеш і тепер за ті самі гроші служити, а ні забирай ся, бо ти нам давно сіллю в оці, ми неможемо розпорядити ся по нашому фасону на славу і хвалу ойчизни...» [Див.: 34, 139, 141].

Ще одним кореспондентом Івана Франка з Борислава був місцевий гірничий технолог Станіслав Кубик. До нас дійшов один лист від цього дописувача, котрий датується приблизно під 1895 р. Із змісту листа дізнаємося, що С. Кубик мав намір написати дещо про гірництво, бориславську нафту та земний віск, а тому просив І. Франка, як доброго знавця з окремих аспектів порушеної проблеми, допомогти з профільною літературою та на майбутнє, посприяти надрукуванню даної праці [31]. На привеликий жаль поки що не знаємо, якою була відповідь І. Франка на це прохання, адже не збереглося а ні листа-відповіді а ні інших свідчень.

Таким чином бачимо, що зміст збережених листів до І. Франка, які були надіслані йому із поштової скриньки Борислава, в деякій мірі доповнює окремі аспекти життя і багатогранної діяльності не лише І. Франка, а і його дописувачів та залишає по собі чимало нез'ясованих питань, які є актуальними для дослідників-франкознавців задля їх подальшого з'ясування.

Висновки. Підсумовуючи, скажемо, що із поштових скриньок Дрогобича, Трускавця і Борислава, Іван Франко у сумі отримав аж 92 кореспонденції. Нині ці епістолярні джерела слугують неоцінним скарбом у франкознавчій науці. Саме за їх допомогою вдається більш детально простежити особистісні стосунки Івана Франка із його кореспондентами, розуміння їх багатогранної діяльності в контексті цілого громадсько-політичного та культурного процесу у другій половині ХХ – на початку ХХ ст.

З огляду на це, перспективним на наш погляд вбачається упорядкування всієї вище окресленої Франкової епістолярної спадщини в окреме видання із збереженням правопису лексичних, морфологічних особливостей оригіналу і пунктуації та коментарями (супроводжувати змістовне наповнення листів до І. Франка розлогими (при можливості) довідками про адресанта та про згадуваних осіб, розкривати зміст подій, про які йдеться у листі, наводити бібліографічні відомості до творів, які згадуються, тощо), що слугуватиме в майбутньому ліквідацією однієї із «білих плям» сучасного франкознавства. На наш погляд, воно стане першим кроком у напрямі підготовки повного зібрання та публікації усєї знаної та незної епістолярної спадщини Івана Франка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Адресати з Дрогобича до Івана Франка / Упорядкування, передмова і коментарі Володимира Галика / Наук. ред. Леонід Тимошенко. – Дрогобич: Коло, 2011. – 308 с.
2. Вівчар С. Стосуки Івана Франка з братами Ігнацієм і Феліксом Дашинськими. Листи Ігнація Дашинського до Івана Франка / С. Вівчар // Науковий вісник музею Івана Франка у Львові. – Львів: Каменяр, 2003. – Вип. VI. – С. 138–139.
3. Галик В. Борислав і Східниця у житті та творчій спадщині Івана Франка / В. Галик // Культурна спадщина нафтової столиці Передкарпаття. Матеріали науково-практичної конференції (24–25 квітня 2017 р., Борислав-Східниця). – Львів: НВФ «Карти і Атласи», 2017. – С. 42–45.
4. Галик В. Василь Ратальський – організатор відчиту поеми «Мойсей» Івана Франка у Дрогобичі (за матеріалами двохстороннього листування) / В. Галик // Історія філософії як школа думки. Збірник на пошану професора Степана Михайловича Возняка (до 85-річчя з дня народження) / Ред. колегія: В. К. Ларіонова (головний редактор), О. Б. Гоцуляк. – Івано-Франківськ: Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2013. – С. 477–480.
5. Галик В. До історії взаємин та співробітництва Івана Франка з редактором «Gazety Naddniestrzańskieje» – Едмундом Леоном Солецьким (за матеріалами епістолярної спадщини) / В. Галик // Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія». – Дрогобич: Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2015. – Випуск тридцять шостий. – С. 59–71.
6. Галик В. Дрогобицький архітектор та редактор «Gazety Naddniestrzańskieje» Едмунд Леон Остоя Солецький – сучасник і приятель Івана Франка (до історії взаємин й співробітництва) // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Спецвипуск III. – Дрогобич: Посвіт, 2017. – С. 68–82.

7. Галик В. Дрогобицькі юристи – кореспонденти Івана Франка / В. Галик // Збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2012. – Вип. I. – С. 360–372.
8. Галик В. Іван Франко і Северин Борачок. До проблеми взаємин і співробітництва / В. Галик // Есхатологічна проблематика у філософії та культурі російського Срібного віку. Матеріали Міжнародної наукової конференції 2012 р. – Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2012. – Вип. 18. – С. 451–457.
9. Галик В. Іван Франко та Іван Кобилецький. Реконструкція співпраці на матеріалах епістолярії / В. Галик // Fasciculi musei regionalis Brzozoviensis. – Brzozów, 2011. – №. 5. – S. 201–215.
10. Галик В. Іван Франко та Уляна Кравченко: до історії взаємин та співробітництва (на матеріалах двохстороннього листування) / В. Галик // Українська жінка у національному і глобальному просторі: історія, сучасність, майбутнє: збірник матеріалів I Міжнародного наукового форуму (24–25 листопада 2016 р.) / Заг. ред. С. Щудло. – Дрогобич: «Трек ЛТД», 2016. – С. 29–31.
11. Галик В. Кореспонденти Івана Франка із Трускавця / В. Галик // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич: Коло, 2012. – Вип. XVI. – С. 533–545.
12. Галик В. Листи з Дрогобича до Івана Франка від освітян та громадсько-культурних діячів / В. Галик // Нагуєвицькі читання – 2010: Цивілізаційні ідеї Івана Франка та сучасні виклики перед Україною й українством. – Дрогобич: Посвіт, 2010. – С. 4–24.
13. Галик В. Листи Юліана Яворського з села Доброгостів на Дрогобиччині до Івана Франка / В. Галик // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич: Коло, 2011. – Вип. XIV–XV. – С. 585–595.
14. Галик В. Літературознавці, журналісти та священики – кореспонденти Івана Франка з Дрогобича / В. Галик // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2012. – Вип. 3. – С. 5–15.
15. Галик В. Польськомовний «Мойсей» Івана Франка в перекладі дрогобичанина Володимира Кобрини / В. Галик // Пограниччя Польща – Україна. Науковий щорічник. 4. – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Люблінський університет імені Марії Кюрі-Скłodовської. – Дрогобич – Люблін: Коло, 2012. – С. 61–77.
16. Галик В. Польськомовні кореспонденції з Дрогобича до Івана Франка / В. Галик // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2015. – Вип. 13. – С. 5–12.
17. Галик В. Родинні кореспонденції з Дрогобича до Івана Франка / В. Галик // Проблеми гуманітарних наук: Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2012. – Вип. 30. Історія. – С. 169–180.
18. Галик В. Співпраця Івана Франка із Онуфрієм Пашуком (на матеріалах листів до І. Франка) / В. Галик // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. – Дрогобич: Посвіт, 2013. – Вип. 4. – С. 4–12.
19. Горак І., Звір О. Листи Володимира Кобрини до Івана Франка / І. Горак, О. Звір // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. – Львів: Каменяр, 2007. – Вип. 7. – С. 260–264.
20. Горак Р. Листи родини до Івана Франка / Р. Горак // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. – Львів, 2000. – Вип. 1. – С. 121–209.
21. Горак Р. Стефан Ковалів: до 150-річчя від дня народж. / Р. Горак. – Трускавець, 1998. – С. 117–126.
22. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні. Франко та його спільнота (1856 – 1886) / Я. Грицак. – К.: Критика, 2006. – 631 с.
23. Думін О. Історія Легіону Українських Січових Стрільців. 1914 – 1918 / О. Думін; за ред. М. Шалати. – Дрогобич: Коло, 2016. – 464 с.: 11 вкл. арк. фот., 1 арк. портр.
24. Ковалів С. Оповідання. Казки. Листи: (з недрук. спадщини) / С. Ковалів / Підгот. текстів та упорядк. М. Івасенка; наук. конс. і ред. М. Шалата. – Львів: Кобзар, 2003. – С. 166–168.
25. Ковалів Ю. Спогади про Степана Ковалева / Ю. Ковалів // Ковалів С. Вибрані оповідання. – Львів: Книжково-журнальне видавництво, 1952. – С. 23–29.
26. Кравченко У. Пам'яті друга: Вірші в прозі, статті, спогади, листи / У. Кравченко / Упоряд. і авт. вступ. ст. та прим. Г. І. Огриза. – Львів: Каменяр, 1996. – 247 с.; 4 арк. іл., 1 арк. порт.
27. Листи до Франка. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vfranko.lviv.ua/istoryky/franko-letters/dbr/pidtrymka_proektu.htm.
28. [Лист від Андрія Качали до Івана Франка із Трускавця]. – І. Л. – Ф. 3. – Од. зб. 1611. – Арк. 347.
29. [Лист від Онуфрія Пашука до Івана Франка із Трускавця]. – І. Л. – Ф. 3. – Од. зб. 1633. – Арк. 285, 287, 289–291.; Од. зб. 1703. – Арк. 2–5.

30. [Лист від Северина Борачка до Івана Франка із Трускавця]. – І. Л. – Ф. 3. – Од. зб. 1628. – Арк. 255–256.
31. [Лист від Станіслава Кубика до Івана Франка із Борислава]. – І. Л. – Ф. 3. – Од. зб. 1609. – Арк. 495–497.
32. [Лист від Станіслава Рамулта до Івана Франка із Трускавця]. – І. Л. – Ф. 3. – Од. зб. 1609. – Арк. 395–396.
33. [Листи від Івана Калиновича до Івана Франка із Борислава]. – І. Л. – Ф. 3. – Од. зб. 1630. – Арк. 391, 393–394, 395, 397–398, 399, 401, 403, 405, 407–408, 409–411, 413, 415, 417, 419, 421–424, 425, 427–428, 429, 433–436; Од. зб. 1638. – Арк. 189, 191, 193, 195; Од. зб. 1690. – Арк. 001–003.
34. [Листи від Стефана Коваліва до Івана Франка із Борислава]. – І. Л. – Ф. 3. – Од. зб. 1631. – Арк. 137–138, 139–142.
35. [Листи від Уляни Кравчено до Івана Франка із Трускавця]. – І. Л. – Ф. 3. – Од. зб. 1609. – Арк. 371, 389–392, 397–398.
36. Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури / НАН України. Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, Фундація Омеляна та Тетяни Антоновичів; Підгот. В. А. Бурбела, Г. М. Бурлака, С. А. Гальченко; Відп. ред. С. А. Гальченко, М. Г. Жулинський; Заг. ред. Г. М. Бурлака. – Київ: Спадщина, 1999. – 863 с.
37. Чернишенко Л. Листи О. Хоружинської до І. Франка (1892 – 1914 рр.) / Л. Чернишенко // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. – Львів: Каменяр, 2003. – Вип. 3. – С. 207–208.
38. Якимович Б. Іван Франко – видавець. Книгознавчі та джерелознавчі аспекти / Б. Якимович. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 691 с.
39. Якимович Б. Іван Франко та Онуфрій Пашук: Співпраця у виданні «Універсальної бібліотеки» / Б. Якимович // Од слова путь верстаючи й до слова ...: Зб. на пошану Роксолани Петрівни Зорівчак, д-ра філол. наук, професора, заслуженого працівника освіти України. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – С. 297–313.

REFERENCES

- Adresaty z Drohobycha do Ivana Franka / Uporiadkuvannia, peredmova i komentari Volodymyra Halyka / Nauk. red. Leonid Tymoshenko. – Drohobych: Kolo, 2011. – 308 s.
- Vivchar S. Stosuky Ivana Franka z bratamy Ihnatsiiem i Feliksom Dashynskymy. Lysty Ihnatsiia Dashynskoho do Ivana Franka / S. Vivchar // Naukovyi visnyk muzeiu Ivana Franka u Lvovi. – Lviv: Kameniar, 2003. – Vyp. VI. – S. 138–139.
- Halyk V. Boryslav i Skhidnytsia u zhytti ta tvorchii spadshchyni Ivana Franka / V. Halyk // Kulturna spadshchyna naftovoi stolytsi Peredkarpattia. Materialy naukovo-praktychnoi konferentsii (24–25 kvitnia 2017 r., Boryslav-Skhidnytsia). – Lviv: NVF «Karty i Atlasy», 2017. – S. 42–45.
- Halyk V. Vasyly Ratskiy – orhanizator vidchytu poemy «Moisei» Ivana Franka u Drohobychi (za materialamy dvokhstoronnoho lystuvannia) / V. Halyk // Istoriia filosofii yak shkola dumky. Zbirnyk na poshanu profesora Stepana Mykhailovycha Vozniaka (do 85-richchia z dnia narodzhennia) / Red. kolehiia: V. K. Lariionova (holovnyi redaktor), O. B. Hotsuliak. – Ivano-Frankivsk: Vydavnytstvo Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasyliia Stefanyka, 2013. – S. 477–480.
- Halyk V. Do istorii vzaiemyn ta spivrobitnytstva Ivana Franka z redaktorom «Gazety Naddniestrzańskiej» – Edmundom Leonom Soletskym (za materialamy epistoliarnoi spadshchyny) / V. Halyk // Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriia «Istoriia». – Drohobych: Vydavnychiy viddil DDPU imeni Ivana Franka, 2015. – Vypusk trydtsiat shostyi. – S. 59–71.
- Halyk V. Drohobytskyi arkhitekt ta redaktor «Gazety Naddniestrzańskiej» Edmund Leon Ostoia Soletskiy – suchasnyk i priiatel Ivana Franka (do istorii vzaiemyn y spivrobitnytstva) // Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. – Spetsvypusk III. – Drohobych: Posvit, 2017. – S. 68–82.
- Halyk V. Drohobytskyi yuryst – korespondenty Ivana Franka / V. Halyk // Zbirnyk naukovykh prats molodykh uchennykh Drohobytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. – Drohobych: Posvit, 2012. – Vyp. I. – S. 360–372.
- Halyk V. Ivan Franko i Severyn Borachok. Do problemy vzaiemyn i spivrobitnytstva / V. Halyk // Eskhatolohichna problematyka u filosofii ta kulturi rosiiskoho Sribnoho viku. Materialy Mizhnarodnoi naukovoi konferentsii 2012 r. – Drohobych: RVV DDPU im. I. Franka, 2012. – Vyp. 18. – S. 451–457.
- Halyk V. Ivan Franko ta Ivan Kobyletskyi. Rekonstruktsiia spivpratsi na materialakh epistoliarrii / V. Halyk // Fasciculi musei regionalis Brzozoviensis. – Brzozów, 2011. – Nr. 5. – S. 201–215.
- Halyk V. Ivan Franko ta Uliana Kravchenko: do istorii vzaiemyn ta spivrobitnytstva (na materialakh dvokhstoronnoho lystuvannia) / V. Halyk // Ukrainska zhinka u natsionalnomu i hlobalnomu prostori: istoriia,

suchasnist, maibutnie: zbirnyk materialiv I Mizhnarodnoho naukovofo forumu (24–25 lystopada 2016 r.) / Zah. red. S. Shchudlo. – Drohobych: «Trek LTD», 2016. – S. 29–31.

11. Halyk V. Korespondenty Ivana Franka iz Truskavtsia / V. Halyk // Drohobytshkyi kraieznavchyi zbirnyk. – Drohobych: Kolo, 2012. – Vyp. XVI. – S. 533–545.

12. Halyk V. Lysty z Drohobycha do Ivana Franka vid osvitation ta hromadsko-kulturnykh diiachiv / V. Halyk // Nahuievtytski chytannia – 2010: Tsyvilizatsiini idei Ivana Franka ta suchasni vyklyky pered Ukrainoiu y ukrainstvom. – Drohobych: Posvit, 2010. – S. 4–24.

13. Halyk V. Lysty Yuliana Yavorskoho z sela Dobrohostiv na Drohobychchyni do Ivana Franka / V. Halyk // Drohobytshkyi kraieznavchyi zbirnyk. – Drohobych: Kolo, 2011. – Vyp. KhIV–XV. – S. 585–595.

14. Halyk V. Literaturoznavtsi, zhurnalisty ta sviashchenyky – korespondenty Ivana Franka z Drohobycha / V. Halyk // Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivshkyi zbirnyk naukovykh prats molodykh uchenykh Drohobytshkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. – Drohobych: Posvit, 2012. – Vyp. 3. – S. 5–15.

15. Halyk V. Polskomovnyi «Moisei» Ivana Franka v perekladi drohobychanyna Volodymyra Kobryna / V. Halyk // Pohranychchia Polshcha – Ukraina. Naukovyi shchorichnyk. 4. – Drohobytshkyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Ivana Franka, Liublynskyi universytet imeni Marii Kiuri-Sklodovskoi. – Drohobych – Liublin: Kolo, 2012. – S. 61–77.

16. Halyk V. Polskomovni korespondentsii z Drohobycha do Ivana Franka / V. Halyk // Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivshkyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytshkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. – Drohobych: Posvit, 2015. – Vyp. 13. – S. 5–12.

17. Halyk V. Rodynni korespondentsii z Drohobycha do Ivana Franka / V. Halyk // Problemy humanitarnykh nauk: Naukovi zapysky Drohobytshkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. – Drohobych: Redaktsiino-vydavnychyi viddil DDPU imeni Ivana Franka, 2012. – Vyp. 30. Istoriia. – S. 169–180.

18. Halyk V. Spivpratsia Ivana Franka iz Onufriiem Pashukom (na materialakh lystiv do I. Franka) / V. Halyk // Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivshkyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytshkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. – Drohobych: Posvit, 2013. – Vyp. 4. – S. 4–12.

19. Horak I., Zvir O. Lysty Volodymyra Kobryna do Ivana Franka / I. Horak, O. Zvir // Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi. – Lviv: Kameniar, 2007. – Vyp. 7. – S. 260–264.

20. Horak R. Lysty rodyny do Ivana Franka / R. Horak // Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi. – Lviv, 2000. – Vyp. 1. – S. 121–209.

21. Horak R. Stefan Kovaliv: do 150-richchia vid dnia narodzh. / R. Horak. – Truskavets, 1998. – S. 117–126.

22. Hrytsak Ya. Prorok u svoii vitchyzni. Franko ta yoho spilnota (1856 – 1886) / Ya. Hrytsak. – K.: Krytyka, 2006. – 631 s.

23. Dumin O. Istoriia Lehionu Ukrainshkykh Sichovykh Striltsiv. 1914 – 1918 / O. Dumin; za red. M. Shalaty. – Drohobych: Kolo, 2016. – 464 s.: 11 vkl. ark. fot., 1 ark. portr.

24. Kovaliv S. Opovidannia. Kazky. Lysty: (z nedruk. spadshchyny) / S. Kovaliv / . Pidhot. tekstiv ta uporiadk. M. Ivashenka; nauk. kons. i red. M. Shalata. – Lviv: Kobzar, 2003. – S. 166–168.

25. Kovaliv Yu. Spohady pro Stepana Kovaleva / Yu. Kovaliv // Kovaliv S. Vybrani opovidannia. – Lviv: Knyzhkovo-zhurnalne vydavnytstvo, 1952. – S. 23–29.

26. Kravchenko U. Pamiati druha: Virshi v prozi, statti, spohady, lysty / U. Kravchenko / Uporiad. i avt. vstup. st. ta prym. H. I. Ohryza. – Lviv: Kameniar, 1996. – 247 s.; 4 ark. il., 1 ark. port.

27. Lysty do Franka. – [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.vfranko.lviv.ua/istoryky/franko-letters/dbr/pidtrymka_proektu.htm.

28. [Lyst vid Andriia Kachaly do Ivana Franka iz Truskavtsia]. – I. L. – F. 3. – Od. zb. 1611. – Ark. 347.

29. [Lyst vid Onufriia Pashuka do Ivana Franka iz Truskavtsia]. – I. L. – F. 3. – Od. zb. 1633. – Ark. 285, 287, 289–291.; Od. zb. 1703. – Ark. 2–5.

30. [Lyst vid Severyna Borachka do Ivana Franka iz Truskavtsia]. – I. L. – F. 3. – Od. zb. 1628. – Ark. 255–256.

31. [Lyst vid Stanislava Kubyka do Ivana Franka iz Boryslava]. – I. L. – F. 3. – Od. zb. 1609. – Ark. 495–497.

32. [Lyst vid Stanislava Ramulta do Ivana Franka iz Truskavtsia]. – I. L. – F. 3. – Od. zb. 1609. – Ark. 395–396.

33. [Lysty vid Ivana Kalynovycha do Ivana Franka iz Boryslava]. – I. L. – F. 3. – Od. zb. 1630. – Ark. 391, 393–394, 395, 397–398, 399, 401, 403, 405, 407–408, 409–411, 413, 415, 417, 419, 421–424, 425, 427–428, 429, 433–436; Od. zb. 1638. – Ark. 189, 191, 193, 195; Od. zb. 1690. – Ark. 001–003.

34. [Lysty vid Stefana Kovaliva do Ivana Franka iz Boryslava]. – I. L. – F. 3. – Od. zb. 1631. – Ark. 137–138, 139–142.

35. [Lysty vid Uliany Kravcheno do Ivana Franka iz Truskavtsia]. – I. L. – F. 3. – Od. zb. 1609. – Ark. 371, 389–392, 397–398.

36. Putivnyk po fondakh viddilu rukopysiv Instytutu literatury / NAN Ukrainy. In-t literatury im. T. H. Shevchenka, Fundatsiia Omeliana ta Tetiany Antonovychiv; Pidhot. V. A. Burbela, H. M. Burlaka, S. A. Halchenko; Vidp. red. S. A. Halchenko, M. H. Zhulynskyi; Zah. red. H. M. Burlaka. – Kyiv: Spadshchyna, 1999. – 863 s.

37. Chernyshenko L. Lysty O. Khoruzhynskoi do I. Franka (1892 – 1914 rr.) / L. Chernyshenko // Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi. – Lviv: Kameniar, 2003. – Vyp. 3. – S. 207–208.

38. Iakymovych B. Ivan Franko – vydavets. Knyhoznavchi ta dzhereloznavchi aspekty / B. Yakymovych. – Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. Ivana Franka, 2006. – 691 s.

39. Iakymovych B. Ivan Franko ta Onufrii Pashuk: Spivpratsia u vydanni «Universalnoi biblioteky» / B. Yakymovych // Od slova put verstaiuchy y do slova ...: Zb. na poshanu Roksolany Petrivny Zorivchak, d-ra filol. nauk, profesora, zasluhenoho pratsivnyka osvity Ukrainy. – Lviv: LNU im. Ivana Franka, 2007. – S. 297–313.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2017 р.